

Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Öfke İfade Tarzı ve Depresif Belirtiler ile İlişkisinin İncelenmesi

The Examination of the Relationship Between Perceived Parental Acceptance-Rejection and Anger Expression Styles and Depressive Symptoms

Merve Kılıç Yıldız¹, İhsan Dağ²

¹Psk, ²Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul veya red düzeyi, sürekli öfke düzeyi, öfke ifade tarzları ve depresif belirti düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Bu amaçla Hacettepe Üniversitesi'nde lisans ve lisansüstü düzeyinde okumakta olan 366 kişiye (185 kadın, 181 erkek) ($x=21.11$; $SS=3.57$) "Ebeveyn Kabul veya Red Ölçeği", "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği" ve "Beck Depresyon Envanteri" uygulanmıştır. **Bulgular:** Çalışmada erkeklerin annelerinden algıladıkları sıcaklık düzeyi, kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, kadınların sürekli öfke düzeyleri erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Ebeveyn kabul veya red düzeyinin depresyonu yordadığı, özellikle de babadan algılanan red düzeyinin belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerden algılanan reddin alt boyutları tek tek incelendiğinde, annenin ve babanın toplam red düzeyinin çocuklarının depresiflik düzeyini pozitif yönde yordadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca algılanan baba kabul ve reddi düzeyleri incelendiğinde, öfkeyi dışa dönük ifade etmeyi ve öfke kontrolünü en belirleyici yordayan değişkenin düşmanlık/saldırganlık olduğu gözlenmiş ve babadan algılanan düşmanlık/saldırganlık arttıkça da öfke kontrolünde azalma olduğu görülmüştür. **Sonuç:** Bulgular, ilgili alanyazında yer alan sonuçları büyük ölçüde desteklemiştir.

Anahtar Sözcükler:Ebeveyn Kabul ve Reddi, Öfke, Öfke İfade Tarzları, Depresif Belirtiler

(*Klinik Psikiyatri* 2017;20:84-95)

DOI: 10.5505/kpd.2017.98698

SUMMARY

Objective: The aim of this study was to investigate the relationships among perceived parental acceptance rejection levels with anger levels, anger expression styles, and depressive symptoms of university students. **Method:** For this purpose, Parental Acceptance-Rejection Inventory, The State-Trait Anger Scale, and Beck Depression Inventory were administered to 366 Hacettepe University undergraduate and graduate students (185 women, 181 men) ($X=21.11$; $SD=3.57$). **Results:** The t-test, correlation and regression analysis revealed that there are no gender difference, except two, in perceived parental acceptance-rejection levels, anger levels, and anger expression styles, and depressive symptom levels. The perceived warmth by the mother is significantly higher for males than females, and the female's anger levels is higher than the anger levels of males. Also, it's found that the levels of parental acceptance rejection predicts depressiveness, especially, the perceived parental rejection by the father predicts depressiveness. When the subscales of the perceived parental rejection were examined one by one, it's found that the total rejection level by the father, and by the mother predict depressiveness. Moreover, when the levels of the parental acceptance rejection were examined, it's found that the best predictor of the extraversive expression of anger, and the control of anger is the hostility/aggression levels by the father; if the perceived hostility/aggression by the father increases, the extraversive expression of anger also increases and the control of anger decreases. **Conclusion:** The results largely supported of the related literature.

Key Words: Parental Acceptance-Rejection, Anger, Anger expression styles, Depressive Symptoms

GİRİŞ

Çocukluğun insan yaşamının en önemli dönemlerinden biri olduğu toplumda genel kabul gören bir gerçektir. Psikoloji kuramlarının birçoğu bu önemli dönemin üzerinde durmuş ve çocukluk döneminin bireylerin yaşamında son derece önemli bir yere sahip olduğunu; insanın psikolojik ve sosyal gelişimini önemli bir biçimde etkilediğini belirtmişlerdir (1,2,3). Ebeveyn çocuk ilişkisinin kişinin psikolojik gelişimi üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışan kuramlardan biri de Ronald P. Rohner (4,5) tarafından geliştirilmiş olan Ebeveyn Kabul ve Reddi Kuramı'dır (EKAR, Parental Acceptance and Rejection Theory- PARTheory). Rohner EKAR Kuramı'nı, çocuğun anne-babası tarafından kabul edilmesinin veya reddedilmesinin çocuğun genel uyumu üzerindeki etkilerini araştıran bir sosyalizasyon kuramı olarak tanımlamaktadır. Bu kurama göre, çocuklukta anne-baba tarafından kabul edilme veya reddedilme, bireyin duygusal, davranışsal ve sosyal-bilişsel gelişimini etkilemektedir (5). Kuramın temel varsayımı; dünyadaki tüm insanların kendileri için önemli olan kişilerden sıcaklık alma ihtiyacında olduğudur.

Ebeveyn kabul reddinde sıcaklık ebeveynliğin bir boyutu, kontrol ise diğer boyutudur. Çocukluğunda bütün insanlar kendilerine esas (ebeveyn) ya da yardımcı bakım veren (büyükanne, bakıcı vs.) kişilerden az ya da çok miktarda sevgi aldıkları için, bütün insanlar sıcaklık boyutunun bir yerinde yer almaktadır. Sıcaklık boyutunun olumlu ucunda; çocuğun kendisine bakım veren ebeveynlerinden ya da diğer kişilerden aldığı; şefkat, ilgi, rahatlatma, destek, besleme ve samimi/açık sevgi ile gösterilen kabul etme yer almaktadır. Sıcaklığın olumsuz ucunda ise; bu duyguların ve davranışların anlamlı olarak geri çekilmesi ya da hiç olmaması, çocuğa fiziksel ya da psikolojik olarak onu incitecek biçimde davranma ve duygularını ifade etmenin yer aldığı reddetme boyutu yer alır. Ebeveynler çocuklarına karşı dört farklı şekilde reddedici olabilirler: (1) Sıcak ya da şefkatli olmanın karşıtı olarak, soğuk ya da sevgisiz, (2) Düşmanca ve saldırgan, (3) İlgisiz ya da ihmalkâr, (4) Ayrışmamış reddedici. Ayrışmamış redde ebeveynler, çocuklarını gerçekten sevmemelerine ve umursamamalarına rağmen bununla ilgili açıkça ihmal, şefkatsizlik ya da saldırganlık davranışlarını göstermezler.

Gerçekte ebeveyn sıcak ya da şefkatli davranmasa bile çocuk ebeveynini sıcak algılayabilir ya da gerçekte ebeveyn soğuk ya da saldırgan olmasa bile çocuk ebeveynini soğuk ya da saldırgan algılayabilir. Bu nedenle asıl önemli olan çocuğun ebeveynini nasıl algıladığıdır (6,7,8,9). Yapılan birçok çalışmada ebeveynliğin sıcaklık boyutuna ilişkin cinsiyet farklılıkları söz konusudur (6,10).

EKAR, Depresif Belirtiler ve Öfke İfade Tarzı

Ebeveynlik davranışları ve depresif belirtilerin yaşanması ile ilişkili bulunan birçok çalışma alan yazında mevcuttur (11,12,13). Najam ve Kausar (14), algılanan ebeveyn sıcaklığı arttıkça düşmanlık, düşük benlik değeri ve depresif belirtilerin azaldığını göstermişlerdir. Babadan algılanan kabul arttıkça ergenin düşmanlığı, depresif belirtileri ve olumsuz benlik algısı azalmaktadır. Baba reddi depresyonun önemli yordayıcılarından. Madde kötüye kullanım bozukluğu olan yetişkinlerle yapılan diğer bir çalışmada ise çocukluklarında annelerinden red algılayanların, kabul algılayanlara göre depresif belirtilere ve düşük benlik saygısına daha yatkın oldukları gözlenmiştir (15).

Öfke ilişkisel olarak öğrenilen tepkilerden oluşur. Araştırmalar öfke duygusunun cinsiyete göre değiştiğine de işaret etmektedir. Lerner (16) ve Sharkin (17) çalışmalarında; erkeklerin kadınlara kıyasla öfke duygularını daha doğrudan ifade ettiğini belirtmişlerdir. Kadınların ifade biçimi ise daha dolaylı olmaktadır (18). Algılanan ebeveyn reddinin, depresyonun yanı sıra saldırganlıkla/öfkeyle de ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (19,20). Dört yıl boyunca ergenlerle yürütülen boylamsal bir çalışmada ise ergenlerin depresif belirtilerinin ebeveyninden algıladıkları reddi yordadığı ve bu reddin de ergenin öfkesini yordadığı gösterilmiştir. Ergenlerin yaşı ilerledikçe etkiler azalmaktadır (21).

Çalışmanın temel amacı EKAR kuramı ile depresif belirtiler ve öfke, öfke ifade tarzları arasındaki olası ilişkileri birlikte incelemektir. Bu çerçevede; algılanan ebeveyn kabul-reddi, depresif belirti düzeyi ve öfke ifade tarzı arasındaki cinsiyet farklılıkları, algılanan kabul-red düzeyleri ile depresif belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar, katılım-

çaların anneleri ve babaları ile ilişkilerinde algıladığı sıcaklık, saldırganlık, ihmal ve ayrışmamış red düzeylerinin depresif belirtileri, öfke düzeyini ve kullanılan öfke ifade tarzını yordama gücü değerlendirilmiştir. Ayrıca, alanyazın incelendiğinde, birçok çalışmada algılanan ebeveyn kabul ya da reddinin bireylerde depresyonu yordadığı, öfkeyi/saldırganlığı ise aracı rol olarak yordadığı görülmüştür. Alanyazındaki çalışmaların birçoğu çocuklarla ve ergenlerle yürütülmüştür. Bu çalışmada ise benzer bulguların varlığı, erken yetişkinlik döneminde oldukları kabul edilen üniversite öğrencileriyle de değerlendirilmiştir. Bunun da ötesinde öfke ifade tarzı ile algılanan ebeveyn biçimi arasındaki ilişki sıklıkla aracı roller üzerinden çalışılmıştır. Bu çalışma aynı zamanda öfke ifade tarzı ile algılanan ebeveyn biçimi arasında olası bir doğrudan ilişkiyi de test etmeyi amaçlamıştır.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmanın örneklemini, Hacettepe Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesi, Fen Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Mühendislik Fakültesi ve Yabancı Diller Yüksekokuluna bağlı 6 farklı bölümden; lisans veya lisansüstü eğitimi gören gönüllü katılımcılar tarafından oluşturulmuştur. 17-43 yaş arası toplam 400 katılımcıya ulaşılmıştır ($X = 21.11$; $SS = 3.57$). Katılımcıların 189' u kadın, 187' si erkektir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Demografik Bilgi Formu araştırmaya katılan katılımcılara ait çeşitli sosyo-demografik bilgileri edinmek amacıyla hazırlanmıştır.

Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği (EKRÖ): Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ) algılanan ebeveyn kabul-reddinin değerlendirilmesi amacıyla Rohner ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Altmış maddelik EKRÖ dört alt ölçekten oluşmaktadır. EKRÖ' de bu dört alt ölçeğe ait puanların toplanması ile elde edilen "EKRÖ toplam puanı", bireyin anne veya babası ile ilişkisinde ne kadar

kabul-red algıladığının genel bir ölçümünü vermektedir. Toplam puanlar 60 ile 240 arasında değişmekte; 240 puan en yüksek düzeyde red algısını göstermektedir. Bu çalışmada Yetişkin EKRÖ (Anne/Baba) formu kullanılmıştır. Elde edilen bulgular ölçeğin, ülkemizdeki çocuk ve yetişkinlerin ebeveyn kabul-red ve kontrolü algılarını güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiğini göstermiştir (22).

Beck Depresyon Envanteri: Beck tarafından (23) depresyon riskini belirlemek, depresif belirtilerin düzeyini ve şiddetinin değişimini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan depresif yakınmaların şiddetinde artışa işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Tegin (24) ve Hisli (25) tarafından yapılmıştır.

Sürekli Öfke-Öfke Tarzı Ölçeği: Sürekli öfke-öfke ifade tarzı ölçeği (SÖÖTÖ) Spielberg (26) tarafından geliştirilmiş Türkçeye uyarlaması ile geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Özer (27) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç-tutarlık katsayıları .62 ile .92 arasında değişmektedir. Ölçek, Sürekli Öfke, Öfke-İçte, Öfke-Dışa ve Öfke Kontrol alt ölçeklerinden oluşan bir öz bildirim ölçeğidir.

İşlem

Araştırmada Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli onay alındıktan sonra örnekleme yer alan Hacettepe Üniversitesi'nin ilgili fakülteleri ile görüşülmüş ve gerekli izinler alınmıştır. Katılımcılara araştırma amacı açıklanmış ve bilgilendirilmiş onam formu aracılığıyla gönüllü katılımları sağlanmıştır. Veriler sınıf ortamında ve uygulamacı tarafından toplanmıştır. Kontrol amaçlı olarak, araştırma ölçekleri katılımcılara farklı sırayla uygulanmıştır.

Analiz ve İstatistikler

Araştırma kapsamında algılanan ebeveyn kabul-reddi, depresif belirti düzeyi ve öfke ifade tarzı arasındaki cinsiyet farklılıkları, algılanan kabul-red düzeyleri ile depresif belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar (Bağımsız Gruplar için t testi) ile

katılımcıların anneleri ve babaları ile ilişkilerinde algıladığı sıcaklık, saldırganlık, ihmal ve ayrışmamış red düzeylerinin, depresif belirtileri, öfke düzeyini ve kullanılan öfke ifade tarzını yordama gücü (Basit Doğrusal Regresyon Analizi) incelenmiştir. Araştırma boyunca, ilgili tüm analizler anne ve baba için ayrı ayrı yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular amaçlar doğrultusunda alt başlıklara ayrılarak aşağıda özetlenmiştir.

Cinsiyet Farkları

İlk aşamada araştırma değişkenlerinin cinsiyetler arası karşılaştırmaları değerlendirilmiştir. İlk olarak, algılanan kabul-red düzeyleri (EKRÖ anne-baba formları) için elde edilen puanların cinsiyet yönünden farklılık gösterip göstermediğine bağımsız gruplar için t-testi analizi ile bakılmıştır. Buna göre, ebeveynlerinden algıladıkları kabul veya red açısından, anneden algılanan sıcaklık haricinde, cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık erkeklerde kadınlara göre daha yüksek çıkmıştır ve bu fark istatistiksel açıdan anlamlıdır, $t_{(364)} = -0,42$, $p < .05$ (Tablo 1, Tablo 2).

İkinci olarak katılımcıların öfke düzeyleri, öfke kontrol, öfke dışta veya öfke içte puanları cinsiyetler arası farklar açısından incelenmiştir. Katılımcıların öfke kontrol, öfke dışta veya öfke içte puanlarında cinsiyetler arası anlamlı fark

gözlenmezken; öfke düzeyleri kadınlarda erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır ve bu fark istatistiksel açıdan anlamlıdır, $t_{(364)} = 1,84$, $p < .05$ (Tablo 3).

Üçüncü olarak katılımcıların depresif belirti düzeyleri açısından cinsiyetler arası fark incelenmiş ancak anlamlı fark gözlenmemiştir (Tablo 4).

Depresif Belirti Düzeyleri İle Algılanan Ebeveyn Kabul Red Düzeylerinin İncelenmesi

İkinci aşamada, anneden ve babadan kabul algılayan grup ile red algılayan grup arasında depresif belirti düzeyleri açısından bir farklılaşma olup olmadığını gözlemek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi analizleri uygulanmıştır. Katılımcıların anneden algıladıkları kabul veya red düzeylerine göre depresif belirti düzeyleri arasında anlamlı fark gözlenmiştir, $t_{(92)} = -7,07$, $p < .05$. Buna göre, anneden red algılayanların depresif belirti düzeyleri anneden kabul algılayanların depresif belirti düzeyine göre yüksektir (Tablo 5).

Katılımcıların babadan algıladıkları kabul veya red düzeylerine göre de depresif belirti düzeyleri arasında anlamlı fark gözlenmiştir, $t_{(124)} = -4,55$, $p < .05$. Buna göre, babadan red algılayanların depresif belirti düzeyleri babadan kabul algılayanların depresif belirti düzeyine göre yüksektir (Tablo 6).

EKRÖ' nün bütün alt boyutları depresif belirti düzeyi puanları ile anlamlı ilişkili bulunduğundan bütün değişkenler için Basit Doğrusal Regresyon Analizi tekniği kullanılmıştır. Algılanan ebeveyn

Tablo 1. Örneklemin EKRÖ Anne Formu Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

EKRÖ Anne Formu Puanları	Kadın (n=185) Ortalama	S	Erkek (n=181) Ortalama	S	p
Sıcaklık Puanı	30.59	10.66	31.03	8.95	.04*
Düşmanlık/Saldırganlık Puanı	22.91	6.65	22.66	6.76	.95
İhmal/Kayıtsızlık Puanı	21.23	6.13	22.25	5.69	.46
Ayrışmamış Red Puanı	14.39	3.93	14.46	4.22	.29
Toplam Puan	89.12	23.2	90.4	22.10	.44

EKRÖ: Ebeveyn Kabul Red Ölçeği, * $p < .05$

Tablo 2. Örneklemin EKRÖ Baba Formu Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

EKRÖ Baba Formu Puanları	Kadın (n=185) Ortalama	S	Erkek (n=181) Ortalama	S	p
Sıcaklık Puanı	35.96	13.39	35.87	12.18	.12
Düşmanlık/Saldırganlık Puanı	22.11	7.89	23.16	8.14	.57
İhmal/Kayıtsızlık Puanı	25.82	8.28	25.52	8.0	.50
Ayrılmamış Red Puanı	14.17	5.0	15.08	5.43	.29
Toplam Puan	98.06	30.13	99.63	28.98	.80

EKRÖ: Ebeveyn Kabul Red Ölçeği, *p<.05

kabul veya red düzeyinin depresif belirti düzeylerini yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 7'den izlenebilir.

Tablo 7'de görüldüğü gibi, BDE puanının yordanan, EKRÖ Anne Formu alt boyutlarının ise yordayıcı değişkenler olarak alındığı analiz sonucu; EKRÖ Anne formunun sıcaklık, düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrılmamış red boyutu puanları (sırasıyla, R=.30, R2=.09, F1,364=36.27, p=.000; R=.25, R2=.06, F1,364=24.47, p=.000; R=.30, R2=.09, F1,364=37.53, p=.000; R=.23, R2=.05, F1,364=21.14, p=.000) ile toplam puanın (R=.32, R2=.10, F1,364=43.80, p=.000) BDE puanlarını yordadığı gözlenmiştir. En fazla yordama gücüne sahip olan değişkenin ise algılanan anne kabulüne ilişkin toplam puanlar olduğu gözlenmiştir.

BDE puanının yordanan, EKRÖ Baba Formu alt boyutlarının ise yordayıcı değişkenler olarak alındığı analiz sonucu ise; EKRÖ Baba formunun sıcaklık, düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrılmamış red boyutu puanları (sırasıyla, R=.27,

R2=.07, F1,364=29.62, p=.000; R=.25, R2=.06, F1,364=25.95, p=.000; R=.27, R2=.07, F1,364=29.59, p=.000; R=.26, R2=.07, F1,364=28.19, p=.000) ile toplam puanın (R=.31, R2=.09, F1,364=39.19, p=.000) BDE puanlarını yordadığı gözlenmiştir. En fazla yordama gücüne sahip olan değişkenin ise algılanan baba kabulüne ilişkin toplam puanlar olduğu gözlenmiştir.

Öfke Düzeyi, Öfke İfade Tarzları İle Algılanan Ebeveyn Kabul Red Düzeylerinin İncelenmesi

Algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyinin SÖÖTÖ alt boyutlarını (öfke içte, öfke dışta, öfke kontrol ve öfke toplam puanları) yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 8'den izlenebilir.

Bütün bu regresyon analizleri sonuçları incelendiğinde öne çıkan sonuçlar şöyledir: Öfke düzeyini anneden algılanan düşmanlık/saldırganlık ile red düzeyinin daha belirgin yordadığı gözlenirken, öfkeyi dışa dönük ifade etmede ise hem anne hem de baba tarafından algılanan düş-

Tablo 3. Örneklemin SÖÖTÖ Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

SÖÖTÖ Puanları	Kadın (n=185) Ortalama	S	Erkek (n=181) Ortalama	S	p
Sürekli Öfke Puanı	21.63	5.4	20.66	4.64	.03*
Öfke kontrol Puanı	21.49	4.58	21.88	4.67	.85
Öfke Dışta Puanı	16.38	3.96	16.24	3.65	.39
Öfke içte Puanı	17.61	3.78	17.92	4.02	.98

SÖÖTÖ: Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği, *p<.05

Tablo 4. Katılımcıların BDE Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

BDE Puanları	Kadın (n=185) Ortalama	S	Erkek (n=181) Ortalama	S	p
Toplam Puan	13.46	9.58	11.52	8.49	.11

BDE: Beck Depresyon Envanteri, *p<.05

manlık/saldırganlığın yordayıcı olduğu gözlenmiştir. Öfkenin bastırılmasını en iyi yordayan belirleyicilerin, anneden algılanan sıcaklık, ihmal/kayıtsızlık ve red düzeyi olduğu gözlenmiştir. Öfke kontrolünde ise bütün değişkenlerin (sıcaklık, düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrışmamış red, red) yordama gücüne sahip olduğu ancak bu açıklama varyanslarının oldukça düşük ve birbirine denk düzeyde olduğu gözlenmiştir.

TARTIŞMA

Alan yazındaki birçok çalışma çocuklarda ve ergenlerde algılanan ebeveyn kabul-reddinin psikolojik uyumla ilişkili olduğunu göstermektedir (28,29). Psikolojik uyumun yanı sıra cinsiyet farklılıkları da araştırmalarda incelenmiştir. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin ebeveynlerinden algılamış oldukları kabul veya red düzeyi, öfke düzeyi, öfke ifade tarzı ve depresif belirti düzeyleri arasındaki ilişkiler ile cinsiyetler arası farklar incelenmiştir. Aşağıda bulgular alanyazındaki bilgiler ışığında sırasıyla tartışılmıştır:

Cinsiyet Farkları

Algılanan ebeveyn kabul veya red düzeylerinde cinsiyetler açısından bir fark olmadığı ancak anne formunun sıcaklık alt boyutunda erkeklerin kadınlara oranla anlamlı olarak daha yüksek puanlara sahip oldukları gözlenmiştir. Bu da erkeklerin kadınlara oranla annelerinden daha fazla sıcaklık, dolayısıyla daha fazla kabul algıladığını göstermiştir.

Araştırmaya katılan kadın ve erkeklerin puan ortalamaları dikkate alındığında, katılımcılar anne ve babalarından kabul algılamış olduklarını belirtmişlerdir. Benzer sonuçlar Öngider'in (28) evli ve boşanmış çiftler ve çocuklarıyla yaptığı çalışma sonuçlarında da gözlenmiştir.

Erkekler annelerinden daha fazla sıcaklık algıladıklarını belirtmişlerdir. Bu farkın kaynağında psikanalitik kuramın Ödipal Çatışma kavramının yer aldığı düşünülmektedir (1). Kadın katılımcıların anneye yönelik sıcaklık algılarının erkeklerle göre daha az olması, ödipal çatışmanın çözümlenmesinde sorun yaşamış olabileceklerini düşündürülebilir. Erkekler babalarıyla daha kolay özdeşim kurarak ödipal çatışmayı kadınlara oranla daha başarılı çözmüş ve dolayısıyla annelerinden daha yüksek sıcaklık algılamış olabilirler. Sıcaklık, çocuk ile kendisine bakanlar arasındaki sosyal etkileşime ait bir tutum olmasının yanı sıra, bu sosyal etkileşimin, çocuğun zihnindeki tasarımı işaret etmektedir. Çocuğun zihinsel tasarımı, yaşadığı, sevdiği ve kabul edildiğine ya da sevilmediği ve reddedildiğine dair öznel algısıdır (5,9). Dolayısıyla çalışmada yer alan erkeklerin zihinsel tasarımlarındaki anneden algılanan sıcaklık temsiline, kadınlara göre daha belirleyici olduğu söylenebilir. Bu durumda erkek katılımcıların annelerini kadınlara göre daha sıcak ebeveyn olarak algıladıkları ve içsel nesne olarak içselleştirdiklerini söylemek mümkündür. Kuramda aynı zamanda, kabul ya da redde yol açan ebeveyn davranışlarının kültürel olarak farklılaşabileceği de belirtilmektedir (9). Bu bağlamda Türk kültüründe erkek çocuk sahibi

Tablo 5. EKRÖ Anne Formu İçin Algılanan Anne Kabul ve Red Düzeylerine Göre Depresif Belirti Düzeylerinin Karşılaştırılması

EKRÖ Anne Puanları	Kabul-Ortalama	S	Red-Ortalama	S	p
BDE Puanları	8.80	6.22	20.19	9.32	.007*

*p<.05

Tablo 6. EKRÖ Baba Formu İçin Algılanan Baba Kabul ve Red Düzeylerine Göre Depresif Belirti Düzeylerinin Karşılaştırılması

EKRÖ Baba Puanları	Kabul-Ortalama	S	Red-Ortalama	S	p
BDE Puanları	9.57	6.92	16.98	10.76	.000*

*p<.05

olmanın ekonomik değerinin yüksek görülmesine bağlı olarak önemli ve ayrıcalıklı bir özellik olarak kabul edildiği, geleneksel olarak da ataerkil toplum özellikleri gösteren bir toplum yapısı gösterdiği göz önünde bulundurulduğunda (30); erkeklerin anneleriyle olan ilişkilerinde kadımlara göre daha fazla sıcaklık algılamış olmaları şaşırtıcı bir durum olmamaktadır.

Sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları bakımından cinsiyet farklarına bakıldığında ise kadınların erkeklerden daha yüksek öfke düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Kadınların daha öfkeli oldukları, erkeklerin öfkelerini daha doğrudan ifade ettikleri ancak kadınların bunu yapamadıkları, dolayısıyla da öfke düzeylerinin yüksek olduğuna işaret eden çalışmalar alanyazında mevcuttur (16,17). Ancak cinsiyetler arasında öfke ifade tarzları bakımından fark bulunmaması bu

çalışmalardan farklılık göstermektedir. Öfke ifade tarzlarında farklılık gözlenmemiş olması, örneklemün üniversite öğrencilerinden oluşmasıyla ilişkili olabilir. Eğitim seviyesinin yükselmesi öfke ifadesiyle ilgili her iki cinse de eşit düzeyde bilinçlilik getiriyor olabilir. Ancak bu hipotezin başka çalışmalarla test edilmesi uygun olacaktır. Alan yazında birçok araştırmada cinsiyet ve depresyon arasında önemli bir ilişkinin olduğu ve kadınların erkeklere oranla iki kat daha fazla depresyon yaşadığı belirtilmektedir (31). Elde edilen bulgular alan yazındaki bu çalışmalarla tutarlılık göstermemektedir. Bunun kullanılan ölçüm aracının ölçme amacıyla ve analog örneklem kullanılmış olmasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 7. EKRÖ Anne Formu ve EKRÖ Baba Formu Boyutlarının BDE Puanlarını Yordamasına İlişkin Regresyon Tablosu

Yordanan	Yordayıcı	R	R ²	Beta	t	p
BDE Puanı	EKRÖ Anne sıcaklık	.301	.091	.301	6.023	.000
	EKRÖ Anne düşmanlık/saldırganlık	.252	.064	.252	4.974	.000
	EKRÖ Anne ihmal/kayıtsızlık	.306	.093	.306	6.126	.000
	EKRÖ Anne ayrışmamış red	.234	.055	.234	4.598	.000
	EKRÖ Anne Toplam	.328	.107	.328	6.618	.000
BDE Puanı	EKRÖ Baba sıcaklık	.274	.075	.274	5.442	.000
	EKRÖ Baba düşmanlık/saldırganlık	.258	.067	.258	5.094	.000
	EKRÖ Baba ihmal/kayıtsızlık	.274	.075	.274	5.439	.000
	EKRÖ Baba ayrışmamış red	.268	.072	.268	5.310	.000
	EKRÖ Baba Toplam	.312	.097	.312	6.260	.000

EKRÖ: Ebeveyn Kabul Red Ölçeği, BDE: Beck Depresyon Envanteri

Tablo 8. EKRÖ Anne Formu ve EKRÖ Baba Formu Boyutlarının SÖÖTÖ Alt Boyut Puanlarını Yordamasına İlişkin Regresyon Tablosu

Yordanan	Yordayıcı	R	R ²	Beta	t	p
Sürekli Öfke	EKRÖ Anne sıcaklık	.131	.017	.131	2.525	.012
	EKRÖ Anne düşmanlık/saldırganlık	.196	.038	.196	3.803	.000
	EKRÖ Anne ihmal/kayıtsızlık	.181	.033	.181	3.509	.001
	EKRÖ Anne ayrışmamış red	.161	.026	.161	3.121	.002
	EKRÖ Anne toplam	.191	.037	.191	3.718	.000
	EKRÖ Baba düşmanlık/saldırganlık	.163	.027	.163	3.150	.002
	EKRÖ Baba ihmal/kayıtsızlık	.129	.017	.129	2.483	.013
	EKRÖ Baba ayrışmamış red	.118	.014	.118	2.274	.024
	EKRÖ Baba toplam	.142	.020	.142	2.738	.006
Öfke kontrol	EKRÖ Anne düşmanlık/saldırganlık	.130	.017	-.130	-2.501	.013
	EKRÖ Anne ihmal/kayıtsızlık	.124	.015	-.124	-2.390	.017
	EKRÖ Anne ayrışmamış red	.117	.014	-.117	-2.239	.026
	EKRÖ Anne toplam	.126	.016	-.126	-2.420	.016
	EKRÖ Baba düşmanlık/saldırganlık	.118	.014	-.118	-2.272	.024
	EKRÖ Baba toplam	.106	.011	-.106	-2.035	.043
Öfke Dışta	EKRÖ Anne düşmanlık/saldırganlık	.205	.042	.205	3.999	.000
	EKRÖ Anne ihmal/kayıtsızlık	.147	.021	.147	2.827	.005
	EKRÖ Anne ayrışmamış red	.183	.034	.183	3.559	.000
	EKRÖ Anne toplam	.158	.025	.158	3.054	.002
	EKRÖ Baba düşmanlık/saldırganlık	.206	.042	.206	4.013	.000
	EKRÖ Baba ayrışmamış red	.180	.032	.180	3.496	.001
	EKRÖ Baba toplam	.133	.018	.133	2.552	.011
Öfke İçte	EKRÖ Anne sıcaklık	.201	.040	.201	3.906	.000
	EKRÖ Anne düşmanlık/saldırganlık	.121	.015	.121	2.325	.021
	EKRÖ Anne ihmal/kayıtsızlık	.208	.043	.208	4.067	.000
	EKRÖ Anne toplam	.200	.040	.200	3.888	.000
	EKRÖ Baba düşmanlık/saldırganlık	.114	.013	.114	2.190	.029
	EKRÖ Baba ihmal/kayıtsızlık	.162	.026	.162	3.136	.002
	EKRÖ Baba ayrışmamış red	.114	.013	.114	2.198	.029
	EKRÖ Baba toplam	.135	.018	.135	2.598	.010

EKRÖ: Ebeveyn Kabul Red Ölçeği, SÖÖTÖ: Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği

Depresif Belirti Düzeyleri, Öfke Düzeyleri, Öfke İfade Tarzları İle Algılanan Ebeveyn Kabul Red Düzeylerinin İlişkilerinin İncelenmesi

Anneden red algılayan katılımcıların depresif belirti düzeyleri, anneden kabul algılayan katılımcıların depresif belirti düzeylerine göre daha yüksektir. İlgili değişkenlerin baba için yapılan analizlerinde aynı sonuçlar gözlenmiştir. Bu sonuçlar alan yazınla uyumlu olarak anne ya da babadan red algılandığında depresif belirti düzeyinde artış olduğunu göstermiştir. Çalışmada anneye yönelik algılara ilişkin varyansı en iyi açıklayan değişken, anneden algılanan kabul olmuştur. Sıcaklık ve ihmal düzeyinin de toplam puanın varyansına oldukça yakın oldukları gözlenmiştir. Sonuçlara göre babaya yönelik algılara ilişkin varyansı en iyi açıklayan değişken ise algılanan red düzeyi olmuştur.

Daha önce de belirtildiği gibi, alanyazındaki birçok çalışmada kabul veya red düzeylerinin depresif belirtileri yordama gücü değerlendirilmiştir. Baba sevgisinin çocukluk ve ergenlikteki çalışmaların sonuçlarını neredeyse anne sevgisi kadar, hatta bazen daha çok açıkladığı görülmüştür. Depresyonda ise baba sevgisinin tek yordayıcı olduğu bulunmuştur (12). Bu çalışmada elde edilen bulgularda dikkati çeken annenin ve babanın reddinin depresif belirti düzeyini yordamasıdır. Algılanan ebeveyn kabulü ebeveynle çocuk arasındaki uyumun önemli bileşenlerindedir. Ebeveynleri tarafından sevildiklerine, değer verildiklerine inanan çocukların kendileriyle ilgili ve kişiler arası alanla ilgili bilişsel olarak iç görü kazandıkları görülmüştür (32). Dolayısıyla katılımcıların annelerinden veya babalarından soğukluk, ihmal ve red algılama düzeylerinin, depresif belirtileri yordadığı bulgusu desteklenmektedir. Ebeveynin reddedici ve düşmanca olması kişinin benlik değerini sorgulamasına yol açabilir. Depresyonu yordayan faktörlerden birinin de, düşük benlik değeri olduğuna ilişkin çalışmalar mevcuttur (33,34). Bu çalışma da anne ve babadan soğukluk, düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrışmamış red ve red algısı yüksek olduğunda, depresif belirtilerde artış olduğunu, dolayısıyla kişinin kendini değersiz hissedebileceğini; algılanan saldırganlık/düşmanlık karşısında ise öfke düzeyinin yükselip öfke kontrolünün azaldığını

göstermiştir. Bu bulgular da alanyazın bilgileriyle uyumlu görünmektedir.

Anneden algılanan sıcaklık düzeyine göre sürekli öfke düzeyi, öfkeyi kontrol etme, öfkeyi dışa dönük ifade etme, öfkeyi bastırma ve depresif belirti düzeyi ilişkileri incelendiğinde, anneden algılanan sıcaklık azaldıkça sürekli öfke düzeyi, öfkeyi bastırma ve depresif belirti düzeyinde artış gözlenmiştir. Ebeveynnden algılanan düşük kabulün davranış sorunları (35), depresyon ve madde bağımlılığı ile ilişkili bulunduğu bazı çalışmalarda bildirilmiştir (36,37). Babadan algılanan sıcaklık düzeyine göre öfke düzeyi, öfkeyi kontrol etme, öfkeyi dışa dönük ifade etme, öfkeyi bastırma ve depresif belirti düzeyi ilişkileri incelendiğinde, babadan algılanan sıcaklık düzeyi azaldıkça depresif belirti düzeyi artmıştır. Babadan algılanan ayrışmamış redde, ihmal/kayıtsızlık algısından farklı olarak öfkenin dışa dönük ifade edilmesinde de artış gözlenmiştir. Ayrışmamış redde kişinin davranışsal göstergeler olmaksızın sevilmediğini hissetmesi, bu durumu açıklamak için kişiyi davranışsal ipuçları aramaya itebilir (7,38). İhtiyacı olan sıcaklığı açıkça göremeyen çocuğun/ergenin öfkesini içte tutma ihtiyacı azalabilir. Sebepleri daha açık sorgulamak için öfkesini dışa dönük ifade etmeye yönelebilir.

Anneden algılanan düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrışmamış red ve red düzeyine göre öfke ifade tarzı, öfke düzeyi ve depresif belirti düzeyi ilişkileri incelendiğinde bu boyutlarda puanlar arttıkça öfke düzeyi, öfkeyi dışa dönük ifade etme, öfkeyi bastırma ve depresif belirti düzeyinde de artış gözlenmiştir. Buna karşılık öfkeyi kontrol etme düzeyinin azaldığı, yani öfkeyi kontrol etmede katılımcıların zorlandıkları gözlenmiştir. Babadan algılanan düşmanlık ve red düzeyi arttığında ise öfke düzeyinde, öfkenin dışa dönük ifade edilmesinde, öfkenin bastırılmasında ve depresif belirti düzeyinde artış, öfke kontrolünde ise azalma gözlenmiştir. Bağlanma ilişkilerinin geliştirildiği kişiler (anne ya da baba) ile yaşanan olumsuz yaşantılar, kaygı ve öfke duygularını ortaya çıkarmaktadır (39). EKAR'da da bireylerin ebeveynlerinden aldıkları olumsuz geribildirimlerin red algısında etkili olduğu bilinmektedir. Red algısı artan ve öfke duygularını yoğun yaşayan bireylerin bu durumda ebeveynlerinden gördüğü saldırganlığı içselleştirmesi olasıdır. Bu içselleştirmeye sahip

bireylerin öfke kontrolü sağlamaları zor olabilir. Öfkenin bastırılmasında ise içsel bir yıpranma söz konusu olduğundan bu ifade tarzında yüksek öfke kontrolünden söz etmek uygun olmayabilir. Ayrıca reddedilme uzantısı üzerinde bir yerden sonra çocuk olumlu tepki almak için giderek daha az girişimde bulunacaktır. Red algılayan bu kişiler kendilerinin olumlu tepkilere ve diğerlerine ihtiyaçları olmadığını savunurlar, bunu reddederek duygusal olarak kendilerini kapatırlar. Bu da red algılayan kişilerde öfkenin yol açtığı düşmanlık/saldırganlığın denetiminde sorunlar ortaya çıkarır (7,9,38,40). Red ve düşmanlık algısı arttıkça öfkeyi kontrol etmenin güçleştiği sonucu alanyazınla uyumlu görülmektedir.

Çalışmada algılanan ebeveyn kabul ve red düzeyinin sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade tarzını nasıl yordadığı incelendiğinde, babadan algılanan saldırganlık/düşmanlık belirleyici olmuştur. Rohner (4), anne babanın çocuğu reddetme biçimi, düşmanlık ve saldırganlık şeklinde ortaya çıktığında, reddedilmiş çocukların düşmanlık duyguları hissetmeye, saldırgan olmaya veya pasif agresif bir tutum içerisine girmeye özellikle eğilimli olduklarını belirtmiştir. Öfke, benliğe yönelik olumsuz duygular ve red algılanmanın olumsuz sonuçları birleştiğinde kişiler stresle etkili bir biçimde baş edemezler ve dolayısıyla bu kişilerde duygusal tutarsızlık meydana gelir (9). Duygusal açıdan tutarlı olmayan kişiler, küçük engeller, zorluklar veya sorunlarla karşılaştıklarında, keyifleri kolayca kaçmaktadır. Bekledikleri bir şey olmadığında çabuk öfkelenebilirler. Üniversite öğrencileriyle yapılan pek çok çalışmada utanç duygusu ile incinme ve olumsuz olaylar yüzünden öfke duygusunun uyanması ve başkalarını suçlama eğilimi arasında ilişki olduğu bulunmuştur (18,41). Davranışsal ve duygusal sorunların (depresyon ve saldırganlık) ebeveyn kabulüyle doğrudan olumsuz bir ilişki içinde olduğunu ve algılanan ebeveyn reddinin, depresyonun yanı sıra saldırganlıkla/öfkeyle de ilişkili olduğunu belirten çalışmalar da mevcuttur (19,42). Sosyal öğrenme kuramını kapsayan çalışmalar incelendiğinde de saldırgan davranış gözlemleyen çocukların/ergenlerin kendilerinin de öfkeli saldırgan ve düşmanca hissettikleri ve böyle davrandıkları vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, anneden algılanan düşmanlık/saldır-

ganlık ve sıcaklık ile babadan algılanan düşmanlık/saldırganlık öne çıkan yordayıcılar olmuşlardır. Bulgular en az anne kadar babanın da bireyin psikolojik uyumu bakımından önemli rol oynadığını göstermektedir. Son yıllarda babanın sevgisine yönelik çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Baba reddinin depresyon üzerindeki etkilerinin yanı sıra, anneden red algılandığında ve okul zorbalığına maruz kaldığında koruyucu ve aracı rol oynadığı da gösterilmiştir (14,15,43). Özellikle depresif belirtiler ve öfke sorunlarının kavramlaştırılmasında, tedavi yaklaşımlarında ebeveyn kabul-red algısının, geçmiş yaşam öyküsündeki önemi çalışma sonuçlarıyla desteklenmiştir. Sonuçlardan yola çıkılarak (baba reddinin etkileri gibi) koruyucu ruh sağlığı alanında çalışmalar yapılabilir, erken çocukluk dönemlerinde önleyici anne baba eğitimleri düzenlenebilir. Bununla birlikte araştırmanın sınırlılıkları da mevcuttur. Öncelikle katılımcıları üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Başka üniversite öğrencilerine, farklı yaş ve eğitim düzeyine sahip katılımcılara, klinik örnekleme sonuçları genellemek söz konusu değildir. Sınırlılıklarına rağmen, babadan algılanan kabul ve reddin önemine ışık tutması, öfke ve öfke ifade tarzlarına ilişkin sonuçları doğrudan göstermesi bakımından çalışmanın sonraki çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

* Bu çalışma, ilk yazarın ikinci yazar danışmanlığında yaptığı Yüksek Lisans Tez Çalışmasına dayanmaktadır.

Yazışma adresi: Prof. Dr. İhsan Dağ, Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara ihsandag@hacettepe.edu.tr

KAYNAKLAR

1. Freud S. An Outline of Psychoanalysis. London: Hogarth Press; 1949.
2. Bowlby J. Maternal Care and Mental Health. 2nd ed. World Health Organisation: Geneva; 1952.
3. Erikson EH. Chidhood and Society. New York: Norton; 1963.
4. Rohner RP. They Love Me, They Love Me Not: A Worldwide Study of The Effects of Parental Acceptance and Rejection. New Haven, CT: HRAF Press; 1975.
5. Rohner RP. The Warmth Dimension: Foundations of Parental Acceptance-Rejection Theory. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.; 1986.
6. Rohner RP, Rohner EC. Parental acceptance-rejection and parental control: cross-cultural codes. J Fam Psychol 1981; 20(3):245-260.
7. Rohner RP, Brothers SA. Perceived parental rejection, psychological maladjustment, and borderline personality disorder. Journal of Emotional Abuse 1999;1(4):81-95.
8. Khaleque A, Rohner RP. Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: a meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. J Marriage Fam 2002; 64:54-64.
9. Rohner RP, Khaleque A, Cournoyer DE. Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. http://www.cspar.uconn.edu/INTRODUCTION-TOPARENTALACCEPTANCE_09.pdf. Erişim tarihi Mayıs 5, 2011.
10. Rohner RP, Khaleque A, Riaz MN, Khan U, Sadeque S, Laukkala H. Agreement between children's and mothers' perceptions of maternal acceptance and rejection: a comparative study in finland and pakistan. Ethos 2005;33(3):367-377.
11. Khaleque A, Rohner RP. Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: A meta-analytic review. Pers Soc Psychol Rev 2011;16:103-115.
12. Rohner RP, Veneziano RA. The importance of father love: history and contemporary evidence. Rev Gen Psychol 2001; 5(4):382-405.
13. Varan A, Rohner RP, Eryüksel G. Intimate partner acceptance, parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Turkish adults in ongoing attachment relationships. Cross Cult Res 2008; 42:46-56.
14. Najam N, Kausar R. Father acceptance - rejection, father involvement and socio emotional adjustment of adolescents in pakistan. J Behav Sci 2012; 22:1.
15. Tufail H, Majeed S, Khan AQ. Perceived parental acceptance - rejection and its relation with depression and self esteem in patients with substance abuse disorder. J Pak Psychiatr Soc 2015; 12:2.
16. Lerner H. Öfke Dansı. Gül S (Çeviri) 11. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları, 1996.
17. Sharkin BS. Anger and gender: Theory, research and implications. J Couns Dev 1993;71(4):386-389.
18. Balkaya F, Şahin NH. Çok boyutlu öfke ölçeği. Turk Psikiyatri Derg 2003;14(3),192-202.
19. Akse J, Hale WWIII, Engels RCME, Raaijmakers OAW, Meeus WHJ. Personality, perceived parental rejection and problem behavior in adolescence. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol 2004;39:980-988.
20. Avcı R. Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi. Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 2006.
21. Hale WWIII, VanderValk I, Akse J, Meeus W. The interplay of early adolescents' depressive symptoms, aggression and perceived parental rejection: a four-year community study. J Youth Adolesc 2008;37:928-940. doi:10.1007/s10964-008-9280-0.
22. Varan A. EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenilirlik ve geçerlik çalışması. E. Ü. Psikiyatri Anabilim Dalı , Yayınlanmamış çalışma. 2003.
23. Beck AT. An inventory for measuring depression. Arch Gen Psychiatry 1961;4:561-571.
24. Tegin EB. Depresyonda bilişsel bozukluklar: Beck modeline göre bir inceleme. H. Ü. Psikoloji Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi. 1980.
25. Hisli N. Beck depresyon envanteri'nin geçerliği üzerine bir çalışma. Türk Psikoloji Dergisi 1988;22:118-126.
26. Spielberger CD, Reheiser EC, Sydeman SJ. Measuring the experience, expression and control of anger. Anger disorders: definition, diagnosis and treatment. Edited by Kassinove N. Washington, Taylor&Francis, 1995.
27. Özer A. Sürekli öfke (sl-öfke) ve öfke ifade tarzı (öfke-tarz) ölçekleri ön çalışması. Türk Psikoloji Dergisi 1994;9:26-35.
28. Öngider N. Evli ve boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkileri. E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. 2006.
29. Sarıtaş Atalar D, Gençöz T. Anne ret algısı ile psikolojik sorunlar arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü. Turk Psikiyatri Derg 2015;26(1):40-47.
30. Kağıtçıbaşı Ç. Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2010.
31. Nolen-Hoeksema S. Gender differences in depression. Curr Dir Psychol Sci 2001;10:173-176.
32. Turner AP, Sarason IG, Sarason BR. Exploring the link between parental acceptance and young adult adjustment. Cognit Ther Res 2001;25(2):185-199.
33. Vulic´-Prtoric´ A, Macuka I. Family and coping factors in the differentiation of childhood anxiety and depression. Psychol Psychother: Theory, Res, Pract 2006;79:199-214.
34. Cassidy J, Ziv Y, Mehta TG, Feeney BC. Feedback seeking in children and adolescents: associations with self-perceptions, attachment representations, and depression. Child Dev 2003; 74(2):612-628.
35. Lila M, García F, Gracia E. Perceived Paternal and Maternal Acceptance and Children's Outcomes in Colombia. Soc Behav

Pers 2007; 35(1):115-124.

36. Feng X, Keenan K, Hipwell AE, Henneberger AK, Rischall MS, Butch J. ve ark. Longitudinal associations between emotion regulation and depression in preadolescent girls: moderation by the caregiving environment. *Dev Psychol* 2009; 45(3):798-808.

37. Kim E, Cain KC. Korean american adolescent depression and parenting. *J Child Adolesc Psychiatr Nurs* 2008;21(2):105-115.

38. Rohner RP. The parental "acceptance-rejection syndrome": universal correlates of perceived rejection. *Am Psychol* 2004; 59(8):830-840.

39. Bowlby J. *Attachment and Loss: Separation: Anxiety and Anger*. New York: BasicBooks, 1973.

40. Eryavuz A. Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya red-

edinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri üzerindeki etkileri. E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi. 2006.

41. Tangney JP, Wagner P, Hill-Barlow D. Relation of shame and guilt to constructive versus destructive responses to anger across the lifespan. *J Pers Soc Psychol* 1996;70:797-809.

42. Finkenauer C, Engels RCME, Baumeister RF. Parenting behaviour and adolescent behavioural and emotional problems: The role of self-control. *Int J Behav Dev* 2005;29(1):58-69.

43. Papadaki E, Giovazolias T. The protective role of father acceptance in the relationship between maternal rejection and bullying: a moderated-mediation model. *J Child Fam Stud* 2015; 24:330-340. doi 10.1007/s10826-013-9839-6.